

národní
úložiště
šedé
literatury

Financování starobních penzí

Vostatek, Jaroslav
2014

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-180156>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 24.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

VYSOKÁ ŠKOLA
FINANČNÍ
A SPRÁVNÍ

Financování starobních penzí

Jaroslav Vostatek

Seminář CESTA 21. 5. 2013

Osnova

- **Sociální modely starobních penzí**
  - Liberální
  - Konzervativní
  - Sociálně-demokratické
  - Neoliberální
- **Doporučení pro Česko**

Liberální modely

- **Klasický model: odmítá veřejné penze**
  - Výjimečné případy: sociální pomoc
- **Moderní model: akceptuje veřejné penze**
  - **Rovný (univerzální) důchod**
  - **Testovaný důchod = speciální dávka sociální pomoci pro staré rezidenty**
    - “Měkčí” podmínky ve srovnání s obecnou sociální pomocí
    - **Austrálie: Age Pension + Pension Supplement + Clean Energy Supplement = až 827,10 \$ na 2 týdny pro jednotlivě žijící rezidenty (singles)**
      - Testování příjmů a majetku: benchmark pro singles: 27,7 % PM mužů
        - Příjem do 156 \$ se nebere v úvahu, penze s příplatky se snižuje o 50 centů za každý \$ nad tento limit + Rent Assistance (příspěvek na nájemné) až 124 \$ na 2 týdny
      - Penze včetně příplatků a příspěvku na nájemné překračuje hranici chudoby EU (60 % mediánu)

Moderní liberální model 2: rovný důchod

- **Rovný starobní důchod pro všechny**
- **UK Basic State Pension (BSP): Beveridge (15-20 % PM) = existenční minimum**
  - “Příspěvkový” BSP: podmíněn placením příspěvků na národní pojištění min. 30 let
    - “Nepříspěvkový” BSP: mnohem nižší
    - Pension Credit: testovaný příplatek k BSP
      - 40% penzistů má dnes nárok
  - **Budoucnost: 21 % PM (2016)**
- **Nový Zéland: Superannuation: (40% PM)**
  - Mnohem jednodušší konstrukce: nepříspěvkový, zdaněný a „financovaný z daní“
  - Super převyšuje hranici chudoby OECD (50 % mediánu)

Konzervativní modely

- **Velké rozdíly v zabezpečení jednotlivých sociálních skupin**
  - Každá sociální skupina má „svůj“ systém sociálního zabezpečení
- **Státní úředníci: české země 1781-1948**
  - „Odpočivný plat“: 40 % finálního platu po 10 letech služby, + 2 % za každé 2 další roky; po 40 letech služby: 100 % finálního platu
  - Penze = speciální forma (pokračujícího) platu
  - Nepříspěvkový, financovaný z daní
- **Podnikové penze (occupational schemes) – původně motivace k loajalitě**
  - Po 2. světové válce: expanze v mnoha zemích, rozhodující význam daňových režimů, přenositelnost nároků
  - Extrémní příklad: Nizozemsko: přes 90 % zaměstnanců, kolektivní dohody = kvazipovinný systém, cílovaný náhradový poměr 70 %
    - Plus: veřejný rovný důchod (30 % PM)
- **Segmentované systémy sociálního pojištění: Bismarck**

Segmentované systémy sociálního pojištění

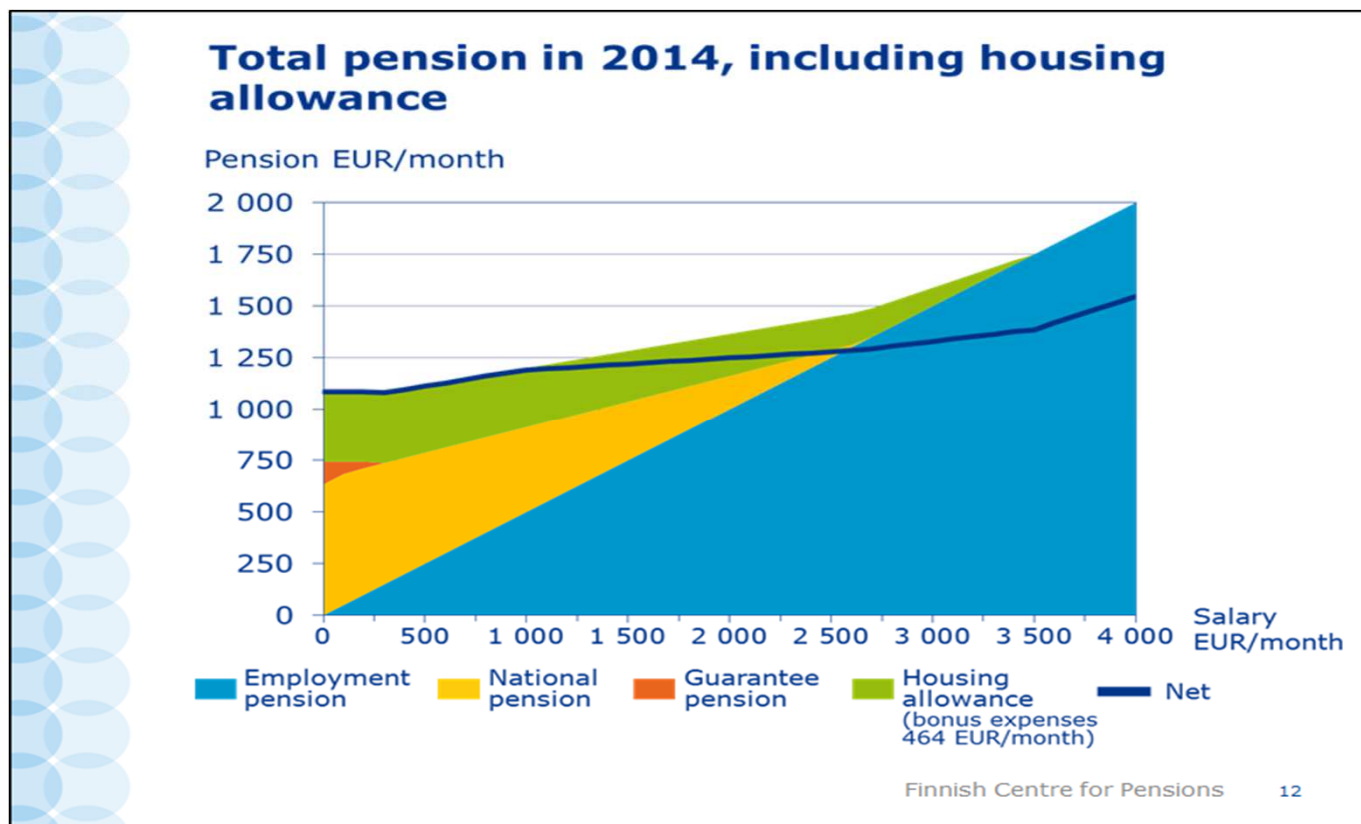
- **Bismarck: dělnické důchodové pojištění od 1891**
  - Zákonné pojištění = politický kompromis
  - 41 pojišťoven (neziskové, nekonkurenční)
  - Starobní důchody: existenční minimum (15-20 % předchozí mzdy), $\emptyset$ závislost na mzdě menší než třetinová
- **Úřednické důchodové pojištění později: starobní penze = předchozí plat (při celoživotním zaměstnání)**
- **Adenauerova reforma 1957:**
  - Unifikace parametrů 2 hlavních systémů sociálního pojištění, zavedení PAYG
    - Penze jako náhrada mzdy, cílovaný náhradový poměr: 70 %
    - Zrušení prvků základního zabezpečení („basic security elements“) u dělnických penzí
  - Penze = odložená mzda, pojistné odpočitatelné od hrubé mzdy
- **Pojistné: zaměstnavatel/zaměstnanec 50:50**
  - Model: plné zdanění penzí

Sociálně-demokratické modely

- **Klasický model: univerzální (rovný) důchod**
- **Později: + univerzální sociální pojištění (Švédsko, 1960)**
- **Moderní sociálně-demokratický model: kombinace 2 penzijních pilířů**
  - **Solidární pilíř: penze testovaná na penzijní příjem (popř. rovný důchod)**
    - **Financování z daní, penze zdaněna**
    - **+ (speciální) příspěvek na bydlení (testovaný na příjem)**
  - **Pilíř plně závislý na výdělku (fully earnings-related pillar, univerzální sociální pojištění): bez intra-generační redistribuce**
    - **Pojistné placeno zaměstnavateli, penze zdaněna**
- **Praxe: podnikové penze (kvazipovinné)**

Finsko: zaměstnanecká, státní a garantovaná penze a příspěvek na bydlení v závislosti na výdělku, před zdaněním a po zdanění (2014)

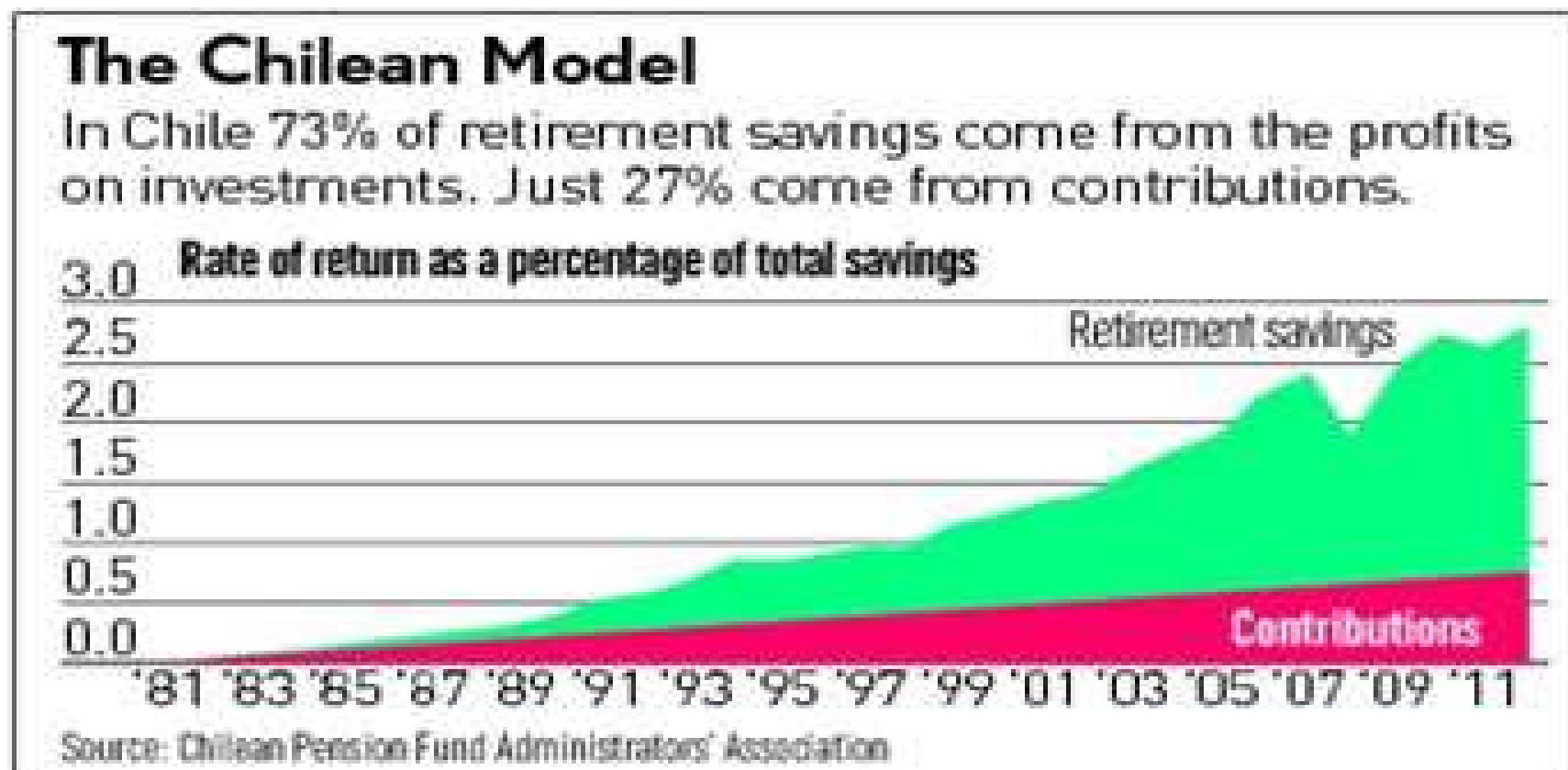
Neoliberální modely

- **Plná či částečná náhrada konzervativního či sociálně-demokratického modelu soukromým tržním systémem**
  - Očekávaný přínos: významně vyšší penze díky investování na kapitálových trzích
- **“Nová penzijní ortodoxie” (WB 1994)**
  - Vyčlenění solidárních prvků do “prvního”, veřejného pilíře, financovaného z daní
  - “Druhý” pilíř: povinné soukromé spoření, plně kapitalizovaný (fully funded, FF)
    - Příspěvky platí zaměstnanci
  - Po 5 letech: teorie „diverzifikace“ kvůli generování velkých veřejných dluhů
    - První pilíř → nultý pilíř
    - „Nový“ první pilíř: veřejné penze závislé na výdělku, PAYG, DB, 50% příspěvků
    - „Druhý“ pilíř: povinné soukromé spoření, FF, DC, 50% příspěvků
- **Moderní modely: soukromé spoření, hard or soft compulsion**

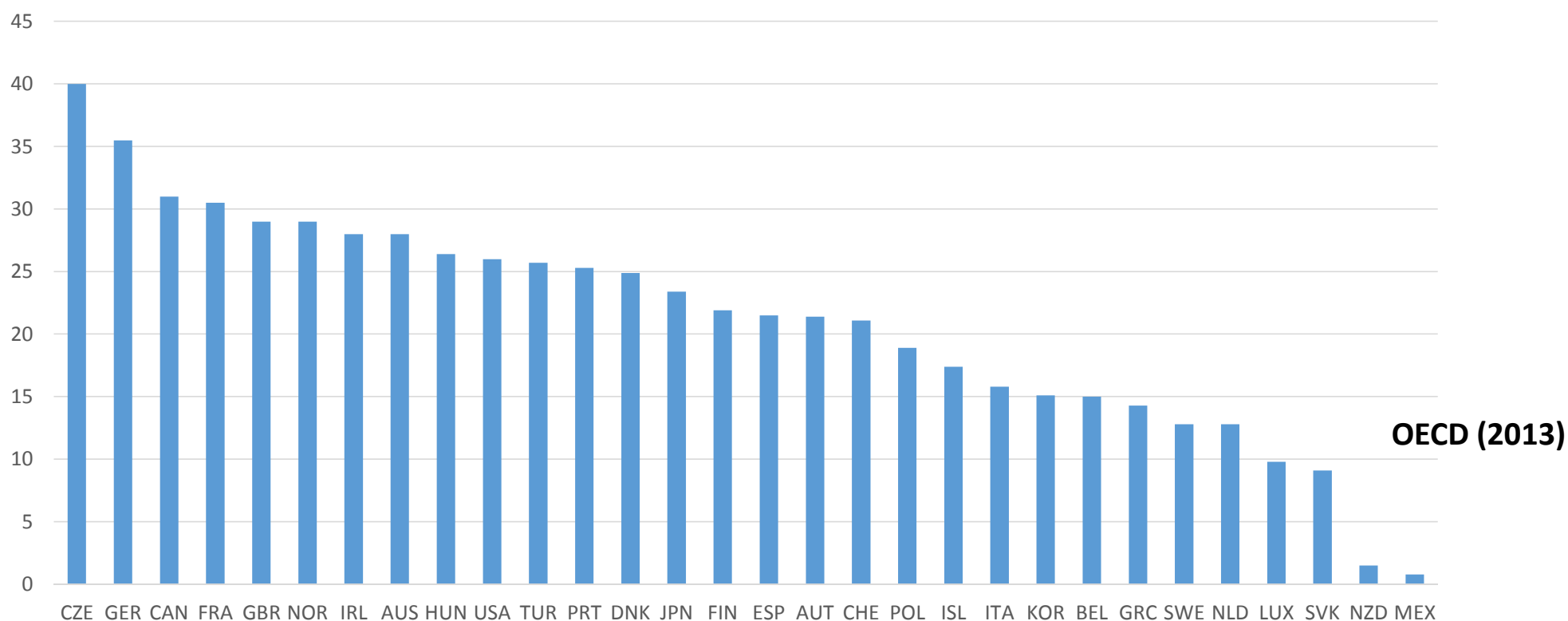
Neoliberální modely: dobývání renty

- **Vysoká marže (náklady):** $\emptyset$ 2,3 % z aktiv = **46 %** příspěvků (8 států, 25 let do 2007)
  - Veřejné penzijní instituce: 0,05 % z aktiv = 1 % příspěvků
- **Iluze složeného úrokování:** reálný čistý výnos pro klienty 5 % p. a.
  - Střadatel pro 40 let: **3,02:** $(1 - 0,46) * 3,02 = 1,6308$
- **Fiskální iluze**
  - **Soft compulsion:** vysoké státní příspěvky jakoby byly zdarma
    - **Matching contributions:**
      - České penzijní připojištění – až 50 %
      - Nový Zéland od 2007: 100 %, od 2012: 50 %
      - Riester-Rente (Německo), US Thrift Savings Plan

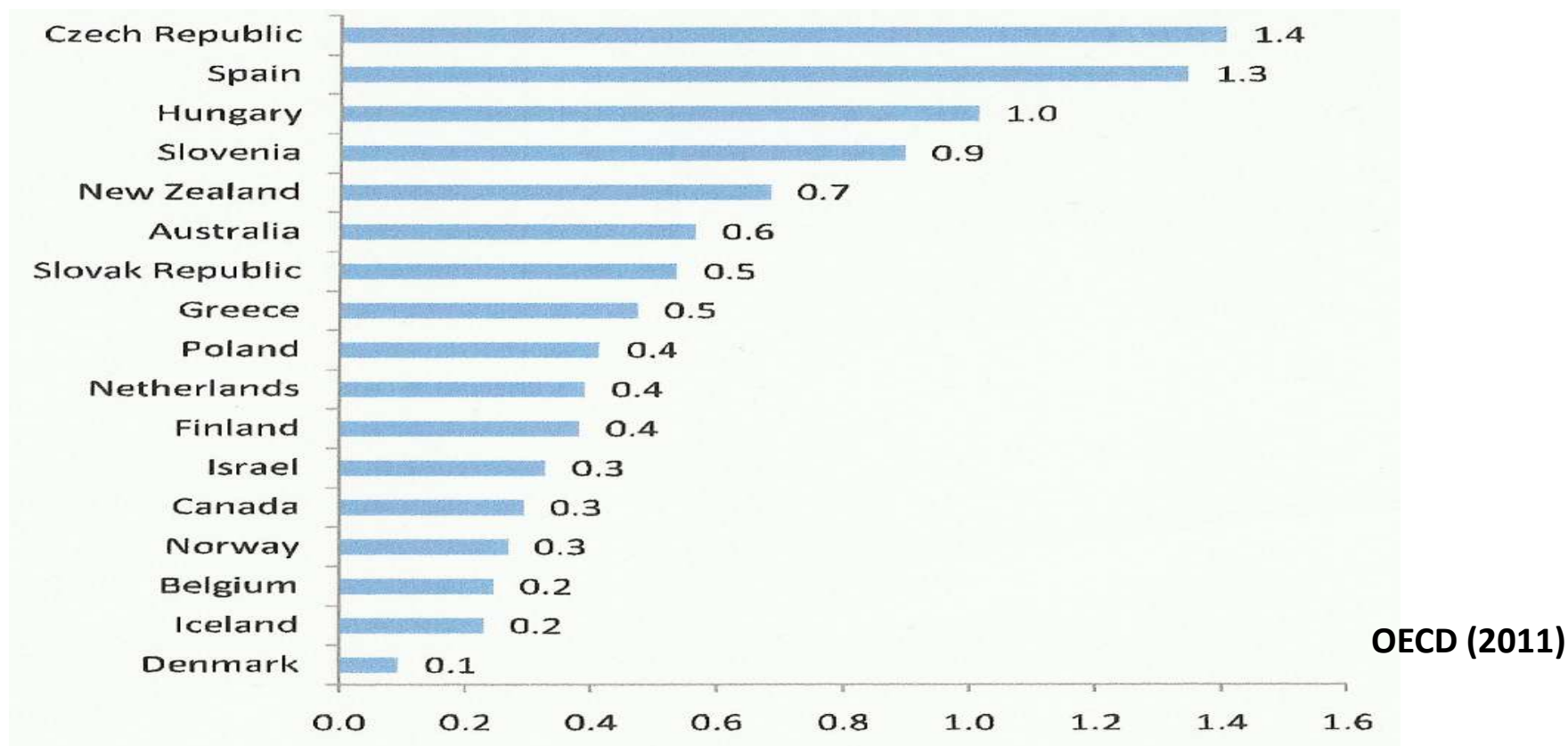
Chile: 73 % důchodových úspor pochází z investičních výnosů

Fiskální stimulace soukromých penzí v roce 2003 (% z příspěvku na penzi)

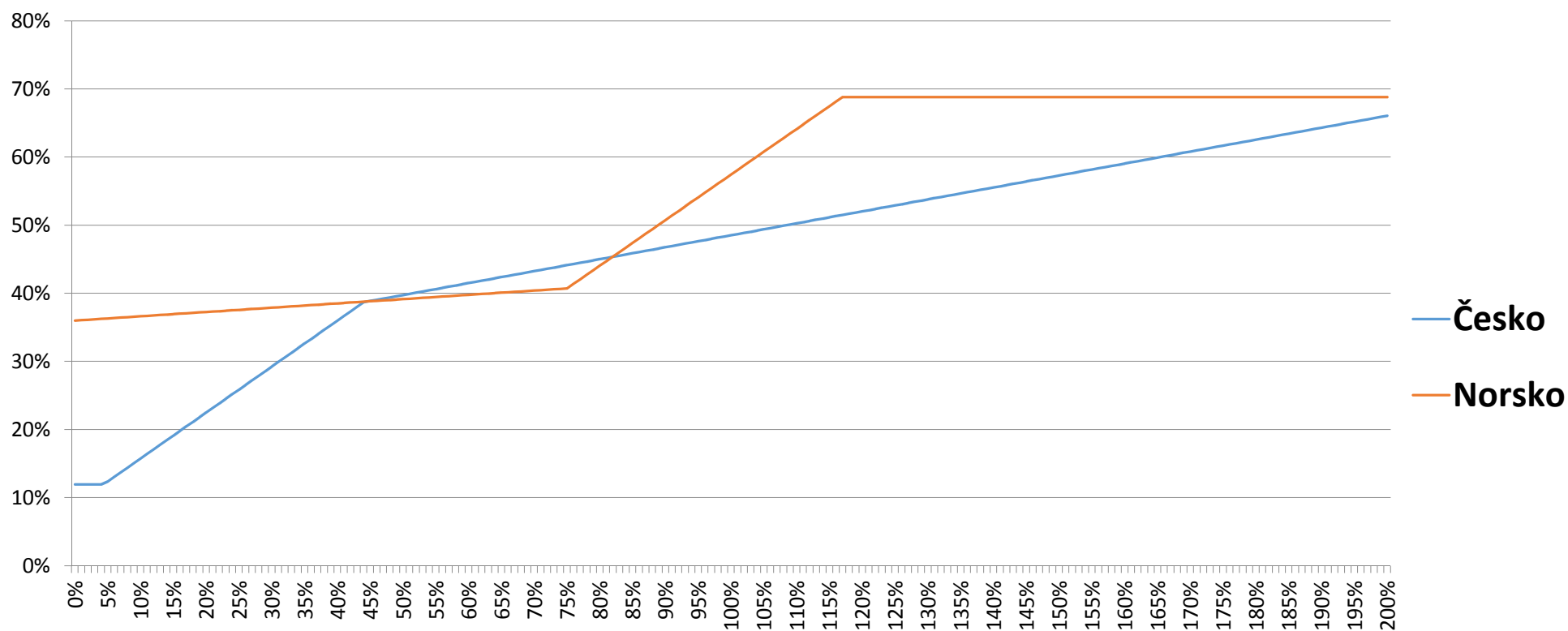
Provozní náklady soukromých penzí ve vybraných zemích OECD v roce 2010 (% z celkových aktiv)

Český penzijní systém

- **První pilíř: veřejné „důchodové pojištění“**
  - Rozsáhlá intragenerační redistribuce
    - Univerzální „základní výměra“ důchodu
    - „Procentní výměra“ důchodu – silně redistributivní
  - Financováno z daní, penze v zásadě nejsou zdaněny
  - Ústavní soud, 2010: „Složitá konstrukce důchodového systému je natolik netransparentní, že je pro své adresáty de facto zcela nesrozumitelná.“
  - Doporučení: rozdělit na 2 pilíře (solidární a pojistný)
- **Velmi silný třetí pilíř, navíc se změna nekonzistentními částmi**
  - Exkluzivní operátoři: penzijní společnosti (a.s.) a životní pojišťovny
  - Doplnkové penzijní spoření / penzijní připojištění od penzijních společností
    - Vysoké dotace několika typů (!), nezdaňování dávek, vysoká reže
    - Počet účastníků převyšuje počet ekonomicky aktivních rezidentů
  - Doporučení: zrušit nebo snížit dotace
- **„Druhý“ pilíř zaveden 2013: fiasko**
  - Ke zrušení

Závislost důchodu na mzdě (% PM) v Česku (2015) a v Norsku (2011), po 43 letech pojištění

Česká velká důchodová reforma podle penzijního modelu OECD: budoucí celkový čistý náhradový poměr 96 % (2. a 3. pilíř ve sloupci vlevo)

Poučení pro Česko

- **Využít moderní sociálně-demokratický model**
  - **Doporučení WB: „Pan-European pension system“**
    - **Jádro: NDC**
    - **Křídla: solidární pilíř (rovný nebo testovaný důchod), dobrovolný soukromý pilíř**
  - **Přidat státní příspěvky k NDC za rodičovskou péči o malé děti**
  - **Zjednodušit: placení pojistného do NDC zaměstnavateli**
  - **Zvážit: podnikové penze pro mimořádně riziková povolání či obory, bez státních dotací**
- **Fiasko velké důchodové reformy: také v důsledku vysokého dotování 3. pilíře**
  - **2 soft-compulsion pilíře = nesmysl**
- **Zavést plné zdanění všech penzí**

Děkuji za pozornost

jaroslav.vostatek@vsfs.cz

jvostatek@volny.cz